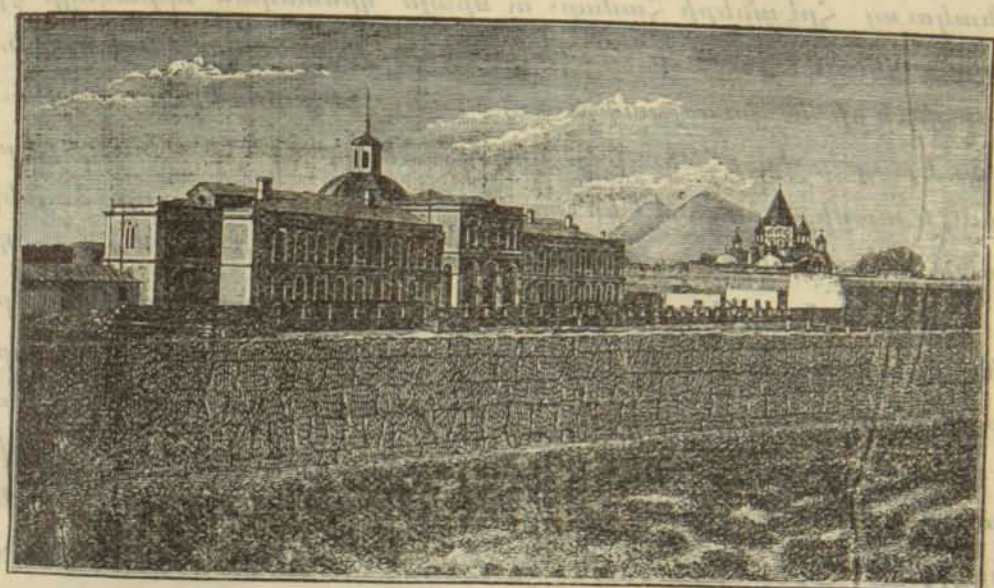

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԱՅՐԻԻ ԵՒ ՆՐԱ ԿԱՏԱՐԵԱՆ, ՏՈՒՐԲԻ ՄԱՍԻՆ.

« Կայր Յիսուս ընդդէմ՝ գանձանակին, տեսանէր թէ՛ զհարգ-
 « ժողովուրդն արկանէր պղինձ ի գանձանակն, եւ բազում
 « մեծատունք արկին բազում ինչ, Եկն այրի մի՝ եւ արկ եր-
 « կուս լումայս, որ նաքարակիտ մի, Եւ կոչեցեալ առ ինքն
 « զաշակերտսն, ասէ ցնոսաւ. Ամեն ասեմ՝ ձեզ՝ զի այրին
 « այն տառապեալ շատ արկ քան զամենեւեան՝ որ արկին
 « ի գանձանակն, Քանզի ամենեքին յաւելորդաց իւրեանց ար-
 « կին, ալ նա ի չքաւորութենէ իւրմէ՝ զամենայն զոր ինչ
 « ունէ՛ր՝ արկ գայիւ չափ զկեանս իւր » (Մարկ. ԺԲ. 41—4).

Նղասայրներ, որանչեւի տեսարան էր ներկայացնում Երուսա-
 ղէմի տաճարը, երբ ժամերգութիւնը վերջանալուց յետոյ, ժո-
 ղովուրդը Որօնի բլրակից ցած էր իջնում, վերադառնալով սուրբ

քաղաքը: Ահա երգեցողութիւնը դադարեց տաճարում և աղօթողների խումբն բազմութիւնը խփոյն լցնում էին սիւնաղարդ սրահները: Այդպէս հանդիսաւոր ժողովի ժամանակ բացակայել էր ցանկանում, որովհետեւ տաճարը, նա մանաւանդ այն ժամանակուայ հրէաների համար, ոչ միայն կրօնական սրբալայր էր ներկայացնում, բայց և ժողովրդական յիշատակութեանց, անցեալ փառքի և յուսոյ ապաստանարան. Հրէաստանում նա միակ տեղն էր որ աշխարհակալի յանդուգն ձեռքը դեռ ևս խնայել էր: Երբ Ղևտացիք երգում էին սաղմոսներ և հազարաւոր ձայներ նրանց կրկնում էին, սաստիկ յուզմունքը տիրում էր ժողովրդին որ օտարի ծանր լծի տակ հեծում էր: Հրէան երազում էր ներքին արհաւիրքներով մօտալուտ ազատութեան մասին, երբ կրկատարուին բոլոր մարգարէական խոստմունքները. երբ Երուսաղէմը առաւել մեծ փառքի, առաւել մեծ յարգանքի մէջ կլինի, քան Դաւթի և Սողոմոնի ժամանակ. երբ ամենահեռաւոր տեղերից կգան ժողովուրդներ՝ իրանց ծառայութիւնը մատուցանելու Տիրոջ տաճարին: Եւ երբ Հրէան ժողովրդական երկրպագութեան և սրբութեանց պահպանութեան ծառայող գանձանակի մօտով անցնում էր, նա գցում էր այնտեղ մի առանձին, գաղտնի հպարտութեամբ և լի կենսական յոյսերով, իւր տուրքը, և վերադառնում իւր բնակարանը բարձրագլուխ և գոհունակ սրտով:

Նկարագրած օրերից մէկն էր. ժողովուրդը ցած էր իջնում տաճարի սանդուղտներից, առաջին կարգում նկատելի էին փարիսեցիք, դէմքի դաժան արտայայտութեամբ և բարեպաշտական դիմակը երեսներին: Հարուստները անցնում էին բազմութիւն սպասաւորների ուղեկցութեամբ և ոսկի, արծաթ հանելով իրանց քսակից, ձգում էին գանձանակի մէջ, ի ցոյց և ի հիացումն ականատես ամբօխի . . . : Յանկարծ ամբօխի միջից անցնում է մի խեղճ, տառապեալ կին, հեզիկ, հանգարտիկ քայլերով: Ո՞վ էր նա. մենք ոչինչ չգիտենք նրա անցեալի մասին: Գիտենք միայն, որ նա այրի էր, այսինքն նրա սիրտը փշրուած էր ամենաքնքոյշ մոտեմական կապերով հանդերձ, և որ նրա համար բացուել էր մի կեանք՝ լի միայնութեամբ, զրկանքներով: Այն

ժամանակ, երբ ատաւ որ իւր մօտից անցնում են մարդիկ որոնք վայելում են ուրիշների սէրն ու յարգանքը. այն ժամանակ, երբ բաղդաւոր՝ ժպիտը շրթունքների վերայ մայրը իւր զաւակներին առաջնորդում էր Տիրոջ նուիրելու, երբ ուրիշները ուրախ սրտով վերադառնում էին իրանց բնակարանները, որտեղ նրանց սպասում էր այնչափ երջանկութիւն, — նա ընթանում էր համրաքայլ, մտածելով որ ոչ ոք նրան չի հանդիպիլ իւր անշուք բնակարանում, և ոչ մի սիրալիւր ձայն՝ վերադառնալու ժամանակ նրան չի ողջունիլ . . . : Նա այրի էր և աղքատ . . . Աղքատ, այսինքն երկպատիկ այրի, որովհետեւ մխիթարութիւններ, համակրութիւններ որ առատօրէն շուայլում են հարուստները, սակաւ անգամ հասնում են այն անձանց, որոնք առաւել զգալի կարօտութիւն ունին նրանց մէջ: Նա այրի էր և աղքատ . . . այսինքն նրա գոյութիւնը ապագայում լի էր անընդհատ կռիւներով չքաւորութեան հետ. ծանրատար և դառնաղէտ կռիւ. անօգնական հիւանդութեան ժամանակ, միայնակ մահուան ժամանակ:

Սակայն դուք՝ որ խղճում էք այս ողորմելի կնոջ, անկարող էք նկատել նրա սգոյ շորերի տակ այն ներքին ուշադրութիւնը, որով լի է նրա սիրտը. որովհետեւ նա գտել է Աստուծոյն Նրա Տաճարում: Այն ժամանակ, երբ ուրիշները բաւականանում էին մի միայն ձեւական երկրպագութեամբ կամ երեւակայութեամբ, լի ազգային փառքի մասին ցնորքներով, այն ժամանակ, երբ զոհաբերները մտածում էին փառաց ի փառս բարձրացնել խրայէլին, ապացուցանելով Աստուծոյ առաջ, որ նրանք ծառայում են նրանց նեղհայեաց, հպարտ և բիրտ հասկացողութիւններին, — նա սրտով հասկացաւ այն՝ որ յայտնի չէր նոյն իսկ դպիրներին, որոնք նստած էին Մովսէսի աթոռի վերայ. նա հասկացաւ Աստուծոյ սէրն ու գթասրտութիւնը: Երբ Ղևտացիք երգեցողութեամբ փառաբանում էին Խորայէլի Աստուծոյն, Պրպիսի ջերմեռանդութեամբ նա ևս միացնում էր իւր ձայնը նրանց հետ և յորքան մխիթարութիւն էր գտնում սաղմոսի խօսքերի մէջ, «Արի Տէր Աստուած իմ, բարձր եղիցի ձեռն քո

և մի մոռանար զտնանկս . . . Տեսանես դու զնա ի ցաւս ի սրտմտութիւնս հայիս, քեզ թողեալ է աղքատն և որբոյն դու ես օգնական: Զցանկութիւն տնանկաց լուաւ Տէր, ի պատրաստութիւն սրտից նոցա հայեցաւ ունին քո: Դատ առնել որբոյն և տնանկի . . . (Սաղմոս Թ.): Այս բոլորը նա հասկանում էր և ջախջախուած սրտի խորքերից արտահոսում էին այս հրաշալի խօսքերը՝ որպէս նրա երախտագիտութեան բնական արտայայտութիւն:

Բայց տառապեալ կիներ ցանկանում էր և գործով արտայայտել իւր երախտագիտութիւնը, որ լի էր նրա սիրտը. նա սրբաւորանդն երկրպագութեամբ փառաբանում էր Աստուծոյն, իսկ այս բաւական չէր: Նա նոյնպէս ցանկանում էր իւր նուէրը մատուցանել սրբալայրին և նպաստել Աստուծային տաճարի շինութեան և բարեղարդութեան: Բայց ի՞նչպէս անէր այդ: Աւա՛ղ, նա այնպէս աղքատ է, որ նրա ամբողջ կարողութիւնը երկու լումայի մէջ է կայանում: Արպէս չնչին է այս գումարը, երբ հարկաւոր է պահպանել վիթխարի շինութիւն և հոյակապութիւն աստուածապաշտութեան մէջ: Երկու լումայով անկարելի է մի աւերեալ քար իւր տեղը դնել, անկարելի է մի փոքր խնկեղէն գնել, մինչև իսկ զոհելու մի տատրակ: Բայց հէնց այս երկու լուման կարող էին այրիին մի փոքր իւղ կամ հաց մատակարարել, մի երկու օր նրա գոյութիւնը պահպանել: Նա նրանց մէջ մեծ կարիք ունէր, որովհետև հազիւ թէ նրա դրութիւնից առաւել անյայտ դրութիւն լինէր, նրա միջոցներից առաւել անոյոս: Բայց ենթադրենք մինչև անգամ որ նա այս աննշան զոհաբերութեամբ կարող էր նպաստել սրբալայրի պայծառութեան, միթէ հէնց նա՞ պէտք է անէր այդ: Չկան արդեօք ուրիշներ, որոնք կարող են առաւել լաւ կատարել այդ: Եւ իւր բոլոր աղքատութեամբ կարող էր արդեօք զրկել իրան՝ ունեցած—չունեցածներից: Այս բոլոր մտածմունքները, թերևս փայլեցին և այրիի սրտում, բայց նա կանգ չառաւ նրանց վերայ: Հրաժարուելով այն ամենից ինչ որ աշխարհին էր, աննրկատելի կերպով գձեց գանձանակի մէջ իւր ողորմելի լումա-

ները *) և բաղդաւոր համարելով իրան իւր նուիրատուութեամբ՝ գնաց իւր բնակարանը, որտեղ նրան սպասուած էր աննկարագրելի չքաւորութիւն:

Խեղճ կին, ո՞վ տեսաւ նրան ամբոխի մէջ, ո՞վ նայեց անգամ նրա վերայ այս անուանինների, հարստոնների, գալիւնների և փարիսեցիների մէջ: Աւաղ աշխարհը իսպառ մոռացաւ նրան, ինչպէս մոռանում է ամենատեսակ անմուռն ինքնուրացութիւն և անյայտ զոհեր, որոնք կազմում են այն ամենը, ինչ որ երկրի վերայ — միայն մեծ է և գեղեցիկ: Բայց կար Մէկը, Որը նրան տեսաւ և Որի հայեացքը հետամուտ էր լինում նրան ամենաքնքոյշ զգացմունքով: Սա Նա է, Որին ճշմարտութիւն, Աստուծոյ Որդի են անուանում: Նրան նոյնպէս չէ բնդունում անբոխը, որ գիտէ յափշտակուիլ միմիայն արտաքին բարձրաբարբառ մեծութեամբ: Երթ ի խաղաղութիւն տառապեալ կին, Նա քեզ տեսաւ . . և այդ հայեացքը բաւական է, որ քո պաշտօնի վարմունքը յիշատակուի այն ժամանակ անգամ, երբ Երուսաղէմից և նրա հոյակապ տաճարից ոչ մի քար չի մնալ: Նա տեսաւ քեզ և օրհնեց, այժմ՝ երթ ի խաղաղութիւն: Թերեւս երկրի վերայ դու Նրան երբէք չճանաչես, բայց կգայ ժամանակ, երբ վերջացնելով համեստաբարոյ կեանքիդ ասպարէզը, դու Նրան կճանաչես յաւիտենական բնակարաններում:

Աշխատենք այժմ, եղբայրներ, Աստուծոյ օգնութեամբ, այս նշանաւոր և սրտաշարժ գէպից խրատական դաս քաղել:

Տաճարի ելքի մօտ գտնւում էր նուիրատուութեան գանձանակը: Խորին միտքը ծածկուած է այս հասարակ մանրամասնութեան մէջ: Այն է — ամեն ճշմարիտ երկրպագութիւն պէտք է վերջանայ ողջակիզով: Դուք գալիս էք տաճար Աստուծոյն երկրպագելու, Դուք մտաւորապէս պէտք է միանաք երկնային, հոգեւոր զօրութիւնների հետ, որոնք չըջապատում են Նրա

*) Լուման յունական պղնձեայ դրամ է. երկու լուման որ հոսմէական պղնձեայ դրամ կոչրանան է կազմում, արժէ մեր փողով 1/10, կոպ. այսինքն մի փոքր աւելի 1/10 կոպէկից:

գահը, և նրանց հետ ի միասին փառաւորել նրա մեծութիւնն ու սրբութիւնը: Ահա սրա մէջն է ձեր իսկական ծառայութիւնը և կոչումը: Սրանով դուք մարքում — սրբում էք ձեր բերանները, որ յաճախ պղծում էք դատարկ, թեթեամիտ և զազիր խօսքերով: Դուք պարտաւոր էք խոնարհիլ նրա առաջ, Որի աչքերը չափազանց մաքուր են, չարութիւնը տեսնելու համար: Դուք պարտաւոր էք բանալ նրան ձեր սիրտը, պատմել նրան ոչ միայն ձեր յայտնի չարագործութիւնները բայց և բոլոր գաղտնածածուկ յանցանքները, զգալ ձեր ոչնչութիւնը, որ կարողանաք նուիրել նրան այն փշրուած սիրտը, որին հա երբէք չէ մերժում: Դուք պէտք է հասկանաք այն փրկարար շնորհը, որ Աստուած պարգևել է ձեզ. ծունկ խոնարհեցնել Փրկչի առաջ, Որին հա ուղարկեց ձեզ համար: Յնժալ ու երգել նրա փառքը: Աստուած պահանջում է մեզանից մի միայն այս տեսակ երկրպագութիւն և այս տեսակ խնկարկութիւն է միայն նրան հաճելի: Բայց եթէ դուք կատարելով հեղութեամբ ներշնչուած այս երկրպագութիւնը որին ուղեկից լինէր և գթասրտութեան գործեր՝ դուք դրանով կմտածէք որ ձեր պարտքը բաւականաչափ հատուցիք Աստուծոյն, եթէ բոլոր ներքին ուրախութիւններն ու հրճուանքները, արտասուքներն ու աղօթքները ոչինչ ողջակէզ չեն արտադրիլ, ձեր արտաքին երկրպագութիւնը ի դուր կանցնի, որովհետեւ Աստուած մերժում է նրան:

Ի վերայ այս ամենայնի, այս միտքը այն աստիճան խորին գծերով տպաւորուած են մարդկանց իմացականութեան մէջ, որ նրա մասին վկայում է իւրաքանչիւր կրօն: Ամենուրեք, տաճարի հետ իմիասին դուք կգտնէք զոհաբերութեան սեղան, մի և նոյն է, արդեօք նա քանդակուած կլինի մարմարինից և ոսկուց արհեստական ձեռքով, թէ երկու — երեք քարերից յօրինած, որ վայրենին բարձրացնում է անապատում, հնազանդուելով անպարտելի բնածին ազգամուսններին, իւր արիւնշաղախ զոհը մատուցանելու նրանց վերայ: Զոհ. ահա իւրաքանչիւր կրօնի կենդրոնը և երբ նա երևան է գալիս բաւականութիւն տալով

այս ներքին օրէնքին, որով առաջնորդւում է մարդս, ձեռ յայտնի է որ այդ տեսակ մարդը ոչինչ բանի առաջ յետ չէ նահանջում: Նա զոհում է Աստուածութեան ամեն բան, ինչ որ նրա համար ամենաթանկագին է, բացառութիւն չկազմելով ոչ զաւակներին, ոչ իրան: Բանականութիւնը անկարող է պատերազմել այս ներքին ստիպողականութեան հետ, որի արմատները շատ խորն են: Այս բանը շատ լաւ հասկանում էին հեթանոս փողովուրդներն անգամ: Երբ ես տեսնում եմ արեան հեղեղների, ամենուրեք միախառնուած աղօթքի հետ, ես սարսափում եմ, բայց և այս զարհուրելի մոլորութիւնների մէջ ես խոստովանում եմ զոհի հարկաւորութիւնը: Այս քստմնելի զենումներով մարդս իրան պարտաւոր է ճանաչում Աստուծոյն:

Եւ այսպէս, զոհի հարկաւորութիւնը, որ երբէք չէ անյայտացել մարդկային իմացականութիւնից, քրիստոնէութիւնը ամբողջում է առաւել մեծ ուժով: Ի՞նչ է ներկայ սցնում նոյն իսկ խաչը, եթէ ոչ զոհերից ամենամեծը: Ի՞նչ ենք մենք նրա մէջ տեսնում, եթէ ոչ մի ամենակատարեալ պարգև, որ Փրկիչ Յիսուսը նուիրեց մարդկանց փրկութեան համար: Այս տեսարանը մեզ ի՞նչ է ապացուցանում եթէ ոչ այն՝ որ դուք ամբողջապէս պարտական էք Աստուծոյն, և որ եթէ կրօնը ինքն ըստ ինքեան չլինէր զոհ, նշանակութիւն չէր ունենալ: Այսպէս էին հասկանում նրան բոլոր առաքեալները, որ յիշեցնում են մեզ իրանց թղթերի իւրաքանչիւր երեսում, որ «մենք պատկանում ենք ոչ մեզ, այլ Նրան, ու որ մեզ համար չարչարուեց», և որ «... պատրաստել զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի, սուրբ՝ հաճոյ Աստուծոյ զխօսուն պաշտօնդ ձեր» (Հռոմ. ԺԲ. 1) և այլն:

Բայց որչափ և պարզ է զոհի անհրաժեշտութեան միտքը, այնուամենայնիւ մենք միշտ հնար ենք գտնում խոյս տալ նրանից: Ի հարկէ երկրպագելու և փառաբանելու համար Աստուծոյ տաճարը մոնող փողովուրդը շատ մեծ է, բայց այս երկրպագուներից ո՞րքանն են մի միայն իրանց աւելորդը առաջարկում Աստուծոյն, դուրս գալով այն տեղից բաղդաւոր և բաւական իրան-

ցով: Եղբայրներ, Աստուած մի միայն աւելորդով չէ բաւականա-
նում: Նա անպարման տուրք է ցանկանում, և հենց այդ ու-
սուցանում է մեզ Քրիստոսը տառապեալ այրիի օրինակով:

Բայց այստեղ ես պէտք է նախազգուշացնեմ ձեզ այն տարա-
կուսանքների մասին, որոնք կձնեցնեն իմ խօսքերը:

Ինչպէս, մեզ կասեն, դուք հաստատում էք որ մարդս պար-
տաւոր է Աստուծոյն նախրել ոչ միայն իւր աւելորդը, այլ ան-
հրաժեշտն անգամ: Դուք կցանկացի՞ք միթէ, որ տառապեալ
այրիից առաջ անցնող հարուստները տաճարի գանձարանի մէջ
ձգէին իրանց բոլոր կարողութիւնը: Այս՝ ըստ ձեր կարծեաց
միակ միջոցը կլինէր Աստուծոյն հաճոյանալ: Բայց ի՞նչ կպատա-
հէր հասարակութեան հետ, եթէ իւրաքանչիւր մարդ, Աստու-
ծոյն հաճոյանալու համար, հրաժարուէր այն ամենից ինչ որ
ունի: Արդեօք դրա հետեւանքը մշտական աղքատութիւնը չէ՞ր
լինիլ, գործ անբարոյական, և մինչև իսկ անհնարին:

Ժամանակակից անհաւատութիւնը ճիշտ այսպէս է յեղաշր-
ջում Փրկչի խօսքերը. նա մեծացնում է նրանց նշանակութիւնը
որ ապա թուլացնի և նոյն իսկ ներկայացնի նրանց մի ինչ որ
անիրագործելի բան: Այս տեսակ միջոցը չափազանց յարմար էր
Յիսուսի վարդապետութիւնը հերքելու համար: Այս վարդապե-
տութիւնը խեղաթիւրեցին, վերագրելով նրան անհնարին պա-
հանչներ, որ ազատուել կարողանային նրանից, որպէս վեհանձն
ոգևորուող անհատի զառանցանքներից:

Բայց ուզի՞դ է արդեօք, որ առաջ բերած օրինակով Յիսուսը
ցանկանում էր պարտաւորացնել մեզ դրականապէս աղքատու-
թեան մէջ ապրել: Ուզի՞դ է արդեօք, որ Նա արգելում է մեզ
հոգալ անհրաժեշտ կարիքների մասին, Նրան հաճոյանալու հա-
մար: Արջափ միտքը են հասկանում Յիսուսի վարդապետութեան
էութիւնը նրանք՝ որոնք այդպէս են խօսում, այդպէս են մտա-
ծում: Քրիստոսը հասարակական յեղափոխութեան մասին եր-
բէք չէ՞ր երազում: Աղքատութիւնը, նոյն իսկ չքաւորութիւնը,
հեռի ամենատեսակ օգնութիւնից, ամենևն ին սխտեմայի չէ վե-
րածել: Մենք շատ լուր գիտենք որ Քրիստոսը իր աշակերանե-

բին հրամայեց, թողնել իրանց բոլոր ունեցած չունեցածը և հետեւել Նրան: Այլ կերպ չէր կարող լինել: Նրանց իսկական կոչումը այդ էր պահանջում: Այն տեսակ մեծ գործի համար պահանջվում էին մարդիկ, որոնք ազատ լինէին մարմնական և աշխարհական ամենատեսակ հոգսերից, մտածմունքներից: Բայց այդ, արդեօք Քրիստոսը մշտապէս պահանջում էր իւրաքանչիւրից, որոնք հետեւում էին Նրան: Արդեօք այդ, անխորհրդի և պարտաւորական պայման դարձրեց իւրաքանչիւրի փրկութեան համար: Եղբայրներ, Նա քարոզում էր բոլորի համար ներքին, հոգեւոր զրկանքների, հոգու աղքատութիւն, որ ինչպէս հարուստը, այնպէս և չունեւորը կարող են լաւ ճանաչել, հասկանալ: Նոյն իսկ տառապեալ այրիի օրինակով, Յիսուսը ցանկանում է մատնանիշ անել, որ Ամենաբարձրեալը նայում է ոչ զոհաբերութեան, այլ սրտերին: Ինչո՞ւ տառապեալ այրիի երկու լուծանքը — Յիսուսի աչքում այդպէս մէծ գին ունին: Որովհետեւ այդ զոհաբերութիւնը, որչափ և աննշան, այնու հանգերձ ներքին, ամբողջ, անպայման զոհի նշան են: Այս խեղճ կինը ամբողջովին նուիրեց իրան Աստուծոյն:

Ահա ինչ բանի է ծառայում նրա ուխտադրութիւնը: Նա առաւել թանկագին է բոլոր գանձերից, որ բաժանում էին փարիսեցիք, առաւել թանկագին է տաճարի բոլոր հոյակապութիւնից: Արիշները տալով իրանց աւելորդը, հրաժարվում էին կատարեալ զոհից, որ առաջարկում էր այնչափ սիրով տառապեալ այրին: Այստեղ գործը այն մասին չէ որ դուք ձեր կարողութիւնը, կամ այն՝ ինչ որ ձեզ անհրաժեշտ է, կնուիրէք այս կամ այն աստուածահաճոյ գործի, այստեղ հարկ է հաւկաճալ, բնագրի իմաստին համաձայն. նուիրում էք արդեօք ձեզ ամբողջովին Աստուծոյն, տառապեալ այրիի նման, թէ՛ նուիրում էք Նրան նախ և առաջ մի միայն ձեր աւելորդութիւնը: Այսպէս է վարդապետութեան իմաստը, այսպէս է հարցը, որի վերայ անհրաժեշտ է կենդրոնացնել մեր ուշադրութիւնը:

Տալ Աստուծոյն իւր աւելորդութիւնը Նրան, Որին մենք պարտական ենք ըստ ամենայնի: Գիտէք արդեօք ո՞վ կարող է այս-

պէս դատել, այսպէս հաշիւ տեսնել: Սա անհաւատ մարդն է: Աստուած, ապագայ կեանք, երկինք, գթոխք, սրանք բոլորը նրա համար գոյութիւն չունեցող բաներ են: Նա թէեւ չէ հաւատում սակայն անհանգիստ է, որովհետեւ մշտապէս տեսնում է ինչպէս նրա առաջ կանգնում է ահարկու խօսքը. «Թերեւս սխալվում է նա» — խօսք՝ որ բաւական է նրա խաղաղութիւնը վերգողել: Ո՞րպէս վաստակեց նա այս տանջող երկըստութիւնը: Յաճախ խաբուել է նա. խաբուել է տեսանելի և շօշափելի առարկաներում, միթէ չէ՞ կարող խաբուել և անտեսանելի առարկաներում: Միթէ մահը գաղտնիք չէ՞. միթէ՞ նրանով վերջանում են ամեն սահմանադրութիւն, կարգ—կանոն: Ես հասկանում եմ ինչպէս մարդս, այս մութերի ճնշման տակ, ինքն իրան ասում է. «Ուղիղ է, ես չեմ հաւատում յաւիտենական ապագային, ոչ արգար վարձատրողին, բայց գուցէ սխալվում եմ: Միթերենք տախտակ լողալու ժամանակի համար: Պահպանենք Ամենաբարձրեալի օգնութիւնը: Ներկայ կեանքին, նրա օգտին ու բաղդին նուիրենք այն ամենը ինչ որ պահանջում են այս շահերը, իսկ Աստուծոյն կնուիրենք աւելորդը և գրանով պաշտպանութիւն կպատրաստենք Նրա մէջ: Ինձ հասկանալի է, անհաւատ մարդու զգոյշ ետականութեան այս տեսակ հաշիւը, բայց քրիստոնեայինը, այդ ես չեմ հասկանում:

Փորձենք ճշտապէս պատկերացնել, քրիստոնեայի զգացմունքը, որը մերժելով Աստուծոյն այն կատարեալ զոհը, որ Նա պահանջում է, համաձայնում է տալ Նրան իւր աւելորդը միայն: Լսենք, ինչպէս է նա խօսում. ինքն իրան հակառակ վկայաբանելով:

Ես հաւատում եմ Աստուծոյն, նա կասի մեզ, այսինքն ես խոստովանում եմ որ այն ամէնը ինչ որ ունիմ, ստացել եմ Աստուածանից, կեանք, առողջութիւն, բնգունակութիւնների, խելք, սիրտ, բոլորը, բոլորը Նրանից եմ ստացել: Մտերմական սերտ կապեր, ուրախութիւններ իմ կեանքի մէջ. թանկագին արարածների, զաւակների, որոնց մէջ ես ղգում էի իմ կեանքի վերածնութիւնը — այս բոլորը ոչ միայն Նա է պարգևել, այլ և

Նա է պահել — պահպանել: Մի անգամ քիչ մնաց հարստութիւնը խոյս տար ինձանից, ես նախատեսած կարիքի — պակասութեանց մնայլ պատկերը, առողջութիւնս անյայտացաւ, ես հիւանդացայ, և մահը, գուցէ արգէն շատ անգամ այցելեց ինձ: Ես տեսայ թէ ինչպէս կաթոգին սիրելիներս զրկուիմ են կեանքից, և ես նրանց վերայ նայում էի ինչպէս ինձ համար արգէն կորածների վերայ: Բայց Աստուած, իւր բարեգթութեամբ նոր կեանք պարգեւեց նրանց, և նրանց սիրող գէմքերը շրջապատում են ինձ ցարգ: Կորցրած սլոբերս կրկին վերականգնեցան, այլ ևս չեմ զգում առօրեայ հացի կարօտութիւն, և այս ամենի մասին պարտական եմ Աստուծոյ, Նրա ողորմութեան միայն: Բայց այս նմանութիւնից անհամեմատ առաւել բարձր, առաւել բարձր կայ: Երբ ես հեռացայ Աստուածանից, ապրում էի աշխարհի և յատկապէս ինձ համար, երբ ես Աստուծային օրէնքը դրժեցի և Նրա արդար բարկութիւնը թափեցի ինձ վերայ, երբ ես իմ Հօր տանից խոյս տուի և խորատուզուեցի անառակութեան մէջ, այն ժամանակ Աստուած, որ չէ ցանկանում մեղաւորի մահը, ուղարկեց ինձ համար ոչ միայն իւր մարգարէներին և առաքեալներին, բայց և իւր սիրելի — Միածին Որդուն: Եւ ահա Յիսուս Քրիստոսը իջաւ երկրի վերայ, իմ կարիքները ճանաչելու, իմ մեղքերը իւր վերայ առնելու, յաւիտենական մահից փրկելու: Նա տուեց ամենամեծ զոհը — իւր անձը նուիրեց: Ո՛րպիսի անարգանքների, տանջանքների ենթարկեցին Նրան մարդիկ, որոնց բարերարեց իւր բոլոր կեանքի ժամանակ: Ճշմարիտն եմ ասում, եթէ ես մարդկանց և հրեշտակաց լեզու ունենայի, դարձեալ անկարող էի բաւականաչափ խօսք գտնել Նրա գթասրտութեան բոլոր խորութիւնը արտայայտելու: Այս բոլորը Աստուած արաւ ինձ համար, այն ինչ ես դարձեալ խոյս տուի Նրանից, այժմ որպէս զի երախտագիտութիւնս ապացուցանել կարողանամ, ահա ինչ կանեմ: Այս ամենը ինչ որ Նա պարգեւատրել է, կարողութիւն, կեանքի բարեկամական կապեր, երկու մաս կբաժանեմ, ամենամեծը, ամենալաւը ինձ համար կպահեմ, իսկ բոլոր մնացածը, ինչ որ ինձ

Համար նշանաւոր չէ և Համարեայ անպէտք է. Աստուծոյն կառաջարկեմ:

Այս տեսակ մտքերը, եղբայրների, հաւանօրէն վրդովում է ձեզ. ես ուրախութեամբ հաւատում եմ դրան, որովհետեւ հոգին ունի իւր առանձին մաքրութիւնը, որ թոյլ չէ տալիս նրան առանց կարմրելու ուղիղ երեսիդ. նայել ապերախութեան և չարութեան մասին: Բայց մեր հոգին գայթակղեցնողի ամենաբարձր հմտութիւնը պարունակվում է նրա ծածկուած խաղի մէջ: Ես — հարկաւ չեմ ճանաչում ոչ ոքի, որ ցանկանար օրինակ վերցնել այս պատկերներից: Բայց ո՞ւմ նման է նա, որ չհամարձակուելով խոստովանել իւր համերաշխութիւնը նրա հետ, մտածում է այդ պատկերը իւր կեանքի մէջ իրագործել: Ո՛հ, մեր սրտի ոչնչութիւն, այն՝ ինչից մենք կարգում ենք խօսքերով, չենք կարմրում երբ իսկապէս իրագործում ենք: Այն՝ ինչ որ վրդովում է մեզ, պարզ արտայայտում է մեծամասնութեան գործողութեան ձեւը միայն. մինչև իսկ նրանց մէջ, որոնք անընդհատ խօսում են Աստուծոյ մասին և փայլում են արտաքին բարեպաշտութեամբ: Հետեւեալ ենթադրութիւնը ձեզ կապացուցանի, սխալվում եմ արդեօք ես:

Իմ վերցրած բնագրի պատմելուն համաձայն, Յիսուսը նստած դիտում է, թէ ինչպէս ամենայն որ տաճարը մոռնողներից գանձանակի մէջ գծում է իւր նուէրը, և նրանց մէջ, որոնք տալիս են Աստուծոյն միմիայն իրանց աւելորդը, Նա նկատում է մի կին, որ Նրան նուիրում է բոլորը, ինչ որ ունի: Ես կենթադրեմ այժմ, որ մի և նոյն տաճարի դռների մօտ, Յիսուսը նկատում է, և մեզ, իւր առաջևից անցնելիս: Փորձենք ներկայացնել այն պատկերը որ բացվում է Նրա տեսութեան առաջ:

Ահա ամենից առաջ անցնում է նորատի երիտասարդը. բաղդաւոր, փստահ — համարձակ, ինքն իրան հաւատացած. կեանքը նրա առաջ բացւում է ամենաազնիւ գործունէութեան համար: Նա, եթէ ցանկանում է, ք իմանալ, վեհանձն բնաւորութեան տէր է երազում է լայն ասպարիզների մատին այստեղ՝ երկրի վերայ: Ես, կարծես թէ, կարգում եմ նրա սրտինը և բաց եմ անում նրա բոլոր

նախագծերը: Նա ղգում է որ հրաւիրուած է բարձր, փսեմ կոչման, սիրում է գեղարուեստ, գիտութիւն, յոյս ունի որ նրա անունը երբ և իցէ փառքով կշրջապատուի: Բայց գուցէ նա այդչափ հեռու էլ չէ անցնում իւր ցանկութիւնների մէջ. գուցէ սահմանափակվում է մի միայն իւր գրութեան բարեխառութեամբ, կամ որ և է օգտաւէտ տեղ ձեռք բերելով, որ նրա ջերմագին ցանկութիւնների իրականացումն է կազմում: Բայց ասպարէզը գծուարին է. բազմաթիւ ակոյեաններ շրջապատում են նրան. այն ինչ ժամանակը չէ սպասում. պէտք է գնալ, անընդհատ գնալ: Ահա ինչն է նրա կեանքի նպատակը. ահա ինչն է նրա համար գլխաւորը: Այս բոլորի մէջ ես շատ լաւ տեսնում եմ մարդուն պատկանեալ մասը, բայց Աստուծոյն պատկանեալ մասը ի զուր կորոնեմ: Ես նրան հարց ու փորձ եմ անում այս մասին և նա ինձ պատասխանում է որ այդ մասը պահպանում է պահետի մէջ, յուսալով որ նրան երբ և իցէ կառավարի Աստուծոյն: Այս ջանքերը, յառաջագիմութիւնը, հարստութիւնը, փառքը, որոնց մասին նա երազում է, այս բոլոր բաներով յոյս ունի երբ և իցէ Աստուծոյն ծառայել . . . Բայց եթէ այդպէս է, հեռացիր նորահաս եղբայր, քո նուիրատիութեամբ, որովհետեւ դու Աստուծոյն նշանակում ես քո աւելորդը միայն. պահելով կեանքդ և սիրտդ մի միայն քեզ համար:

Ահա մօտենում է նորաբողբոջ օրիորդը. նա իւր հերթում մօտենում է մի այնպիսի սրտով որ լի է ամենայն հաւատարմութեամբ, որովհետեւ ապագան նրա համար լի է խորհրդաւոր խոստմունքներով: Ո՞վ կարող է մեզ պատմել այն բազմաթիւ ցնորքների մասին, որոնց մէջ թափառում է նրա միտքը: Նա իրան բաղդաւոր է ղգում. նրանով զմայլուած են. նրան նախանձում են. նա բարեկարգում է իւր գոյութիւնը, հետեւելով իւր ընտրութեան ճաշակին, և սրտի ցանկութիւններին: Առ նոյնպէս գուցէ մի վեհանձուհի է, որին բաւականութիւն չեն տալիս պճնաղարգութեան և աշխարհային բաւականութեանց մասին հոգսերը: Բայց որքան և բարձր լինէր նրա ճաշակը, այնուամենայնիւ մի միայն իրան է վերաբերում, մի միայն նրա

կեանքն ու բազդաւորութիւնն ի նկատի ունի: Սակայն նա հաւատացեալ էակ է, նրա խիղճը խիստ ղգայուն է գէպի այն ամենը, ինչ որ բարի է, ինչ որ վսեմ է, և ահա նա ղգում է որ իւր կեանքի մի մասը պարտաւոր է Աստուծոյն նուիրել: Բայց այս մասը նա թողնում է պահեստի մէջ, այս պահեստի մէջ: Երբ նրա սիրտը կճաշակի ամեն ուրախութիւն, որոնց մասին նա երազում է, և կիսմի նրանց բաժակը ամբողջապէս, երբ նա կը ծանօթանայ այն ամենին, ինչ որ նա ցանկանում է գիտենալ, այն ժամանակ միայն կգառնայ Առ Աստուած: Եթէ այդպէս է, անցիր նորահաս քոյրիկ, քո նուիրատւութեամբ, անցիր աշխարհի քաջալերող ժպիտների միջով: Մի միայն մի հայեացք տիրութեամբ հետեւում է քեզ, դա Նրա հայեացքն է: Արը նրստած է տաճարի դռան մօտ: Նա սպասում էր քո սրտին, իսկ դու տուիր Նրան մի միայն քո աւելորդը, այն՝ ինչ որ քեզ արգէն այլ ևս հարկաւոր չէ:

Ահա անցնում է գործաւոր մարդը: Աստուած օրհնեց նրա ձեւնարկութիւնները, որոնք այժմ ծաղկած դրութեան մէջ են: Նա նշանաւոր կարողութեան տէր է, գնում է անսասան՝ հաստատ քայլերով և կատարելապէս հաւատալով իւր ոյժերին: Ո՛հ, եթէ նա նուիրուէր Աստուծոյն, ո՞րքան բարութիւն կարող էր անել: Ո՛րչափ գեղեցիկ, օգտակար հիմնարկութիւններ կարող էր պահպանել, ո՞րքան թշուառների կարող էր ստոր դրութիւնից բարձրացնել, ո՞րքան նորահաս խելքեր կարող էր բարոյական անկումից, ապականութիւնից, և պատրաստել երկնային թագաւորութեան համար: Արդեօք նա այս բարեգործութիւնները կանի, հաւատով է Աստուծոյն, գիտէ՞ որ Աստուած պահանջում է իւր մասը նրա կեանքից, իսկ նա դեռ պահում — պահպանում է այդ մասը: Յետոյ ասում է նա, երբ աւելի կմեծացնեմ իմ կարողութիւնս, առաւել ազդեցութիւն կունենամ, ինձ շրջապատող ակոյեաններին յետևս կտեսնեմ, այն ժամանակ կարող եմ Աստուծոյն նուիրել առատ տասանորդ: Դու նոյնպէս, իմ եղբայր, յետ քաջուիր քո նուիրաբերութեամբ: Աստուած պահանջում է քեզանից

քո կեանքը: այն ինչ դու տալիս ես Նրան քո աւելորդը միայն:

Բայց ահա ծանրաքայլ գալիս է ծերուկը, որը գուցէ ապրելու է ընդամենն երկու - երեք տարի թերեւս մի քանի օր միայն: Սա փորձառութեան մնացորդ է, փշրուած սրտի զօրութեան և եռանդի մնացորդ. ո՞ւմ կարող էր նա նուիրել, եթէ ոչ Աստուծոյն: Ո՞ւմ կարող էր նա առաւել յուսալի կերպով տալ ներանց: Ամենայն ինչ նրանից խուսափում է, ամենայն ինչ նրա շուրջը անհեռք կորչում է. ամենայն ինչ նրան ասում է իւր ցանկութեանց ունայնութեան և մօտալուտ վախճանի մասին: Բայց ի՞նչ, նա տալիս է իսկապէս Աստուծոյն իւր դողդոջիւն և սառոյց կտրած ձեռքերով: Նա կարող էր կէս կեանքը նուիրել, Աստուած գեռ կընդունէր նրա զօճը, յետ չէր մղիլ իրանից, այս մետասաներորդ ժամի մշակին: Բայց չէ, նա ևս չէ նուիրում իրան: Իւր կոտորում, թերեւս նշանակել է մի փոքր մաս աստուածահաճոյ գործերի. բայց քանի որ նրա մէջ գեռ ևս կեանք կայ, այդ մասն էլ կպահի իւր համար: Անցիր և դու իմ եղբայր, անցիր քո տխուր նուիրատութեամբ, քո աւելորդութեամբ:

Բայց արդեօք երբ կանցնի տառապեալ այրին: Երբ կանցնի նա որ ամբողջապէս իրան կնուիրի Աստուծոյն: Քրիստոսը սպասում է նրան: Աւա՛ղ, որքան երկար սպասում է նրան. գուցէ նա հէնց այստեղ, մեր ժողովի մէջ է գտնւում: Գուցէ նա այստեղ է եկել նախապէս վճռած լինելով. ո՞չ սակորական արաաքին երկրպագութիւնը նուիրելու Աստուծոյն, որ օտար է նրա սրբտին: Բայց եթէ նա այստեղ է, թող առաջ անցնի թող նուիրի Աստուծոյն ո՞չ իւր կարողութիւնը, այլ իւր բարոյական և հոգեւոր ազգատութիւնը: Եթէ նա ծանր յանցաւոր է, թող առաջ գայ և լուիկ մնջիկ նուիրի իրան Աստուծոյն, որ հրաւիրում է նրան: Եւ Աստուած կտեսնի նրան և իւր երեսը դարձնելով այն յարգողներին, որոնք կարողացել են մի միայն իրանց աւելորդը նուիրել, գաղտնածածուկ կօրհնի, այն օրուան սպասելով, երբ կընդունի նրան իւր խաղաղութեան մէջ:

Բայց դուք որ դեռ ևս տատանվում էք, դուք որ ցանկանում էք նուիրել Աստուծոյն մի միայն ձեր աւելորդութիւնները, դուք որ ժլատի նման ձեր սրտին էք սեղմում ձեր գանձի ամենալաւ մասը—միթէ՞ դուք մտածում էք՝ մերժելով Աստուծոյն, կարող էք ընդ միշտ պահպանել նրան ձեզ համար: Ձեր գանձը ձեզանից կյաւիշտակեն գուցէ հէնց վաղը, և դուք ցաւ ի սիրտ կտփոսասք և դառնապէս կզղջաք որ չնուիրեցիք Աստուծոյն, որովհետեւ Աստուծոյն նուիրելով, դուք նրան երբէք չէիք կորցնիլ: Ինչ որ տալիս են, այն գտնում են, և այսպէս կկատարուին Ս. գրքի խօսքերը. «Որ կորոյս զանձն իւր վասն իմ, գտցէ զնա» (Մատթ. Ժ. 39): Այո՛, երիտասարդութիւնը որ աշխարհի գրկից խլւում Աստուծոյն է նուիրվում, ոչինչ բան նրան չի ստիպիլ թառամելու: Ոյժերը որ կտառռենք մեր միակ Ուսուցչի ծառայութեան մէջ՝ կվերագարձուի. աշխարհի՛ կարծիքով կորցրած կարողութիւնը նորից կմեծանայ. Աստուծոյ մէջ կենդրոնացրած հաւատարմական կապերը ընդ միշտ կշարունակուին: Եւ հէնց այսպէս էլ աւանդեց մեզ մեր Ուսուցիչը. «Եւ ամենայն որ ոք եթող զտուն՝ կամ զեղբարս կամ զքորս կամ զհայր կամ զմայր՝ կամ զկին կամ զորդիս՝ կամ զազարակս վասն անուան իմոյ, հարիւրապատիկ առցէ՝ և զկեանսն յաւիտենականս ժառանգեսցէ» (Մատթ. ԺԹ. 29):

Բայց Տիրոջը մերժելով ինչ որ առաւել լաւ է, դուք չէք կարող մերժել այն՝ մահուան: Եւ մահը կգայ: Լսեցէք: Նա արդէն մօտենում է. ծեծում է ձեր դուռը. այն ժամանակ ի՞նչ բանի կծառայի ժլատութեամբ պահպանած ձեր գանձերը, բոլոր աշխարհային ուրախութիւնները, կենսական—մտերմական կապերն ու հաշիւները, որոնք ներշնչուած են եսական հոգսերով ձեր մասին միայն: Ո՛հ, ինչպէս դուք կցանկայիք այն ժամանակ ձեր սրտի, ժամանակի և կեանքի աւելորդութիւնները տալ աշխարհին, գլխաւորը Աստուծոյ համար պահելով: Բայց մահը կօայ և չի բաւականանալ ձեր աւելորդութեամբ: Նրան ցանկալի է ամենայն ինչ ունենալ և դուք ստիպուած կլինէք ամենայն ինչ տալ նրան: Նա կստիպի բանալ այն ձևերը, որ ջերմ սիրով և

բոլոր ուժով բռնած ունէին իրանց գանձերը. կստիպի թողնել այն կարողութիւնը որ դուք աշխատում էիք պահպանել ձեզ համար: Ո՛հ, ոչնչութիւն հարստութեան և խաբուսիկ իշխանութեան: Արժէ՞ր միթէ նրանց համար ապրել: Ո՛րչափ աշխատանք, ենթադրութիւնների, հաշիւներ և ջանքեր ոչնչով պէտք է վերջանան: Բայց երանի թէ ոչնչով վերջանային: Դեռ հարկաւոր կլինի հաշիւ տալ: Ի՞նչ դատաւիճի՞ւ է սպասուում արդեօք Արդար Դատաւորից մարդուն՝ այն կեանքի համար, որի մէջ նրան նշանակած մասը, ծաղրել կնշանակէ՞ր նրա երկրպագութիւնը: Ի՞նչ ընդունելութիւն կցանկայիք դուք նրանց համար, որոնք կարողացել են այդպէս յաջողութեամբ անուշադիր թողնել, անտես առնել նրան այստեղ՝ կեանքի ժամանակ: Միթէ այս տեսակ ծառաներին նա կարո՞ղ է ասել. «Մուտ յուրախութիւն տեսուն քո» (Մատթ. Իե. 23): Ի՞նչ ծառաներ են նրանք, որոնք իրանց անհատական շահերին և փառքին են ծառայել և որ ամեն տեղ մի միայն իրանց ես են տեսել: Յիսուսը նախագուշակել է այդ տեսակ մարդկանց ապագան. նրանց կվերաբերի հետեւեալ սպառնալի, բայց արդար վճիռը. «Երթայք յինէն անիծեալք ի հուրն յաւիտենական» (Մատթ. Իե. 41): «Ամեն ամբողջութիւն ձեզ՝ թէ ոչ գիտեմ՝ զձեզ» (Մատթ. Իե. 12):

Վերջացնելով զրուցաբանութիւնս, ես գալիս եմ եզակի տաճարակաւորութեան. երկիւղ եմ կրում որ գոհացուցիչ չափով հաւատարիմ չմնացի իմ վերցրած բնագրից քաղած պատմութեան: Նրա մէջ ի՞նչ եմ տեսնում: Մի խեղճ կին, որ տուեց Աստուծոյն այն՝ ինչ որ ունէր: Եւ ես ցոյց տուի, որ մենք այս օրինակի մէջ պէտք է նմանուինք — հետեւող լինինք այն ներքին զոհին, որի անխուսափելի հետեւանքը նուիրատուութիւնն է: Եւ այս իսկապէս է. որովհետեւ եթէ տառապեալ կնոջ տուրքը ներշնչուած լինէր հպարտութեան կամ փարիսեցութեան զգացմունքով, նրա գործը ոչինչ գին չէր ունենալ Աստուծոյ առաջ: Հետեւապէս, հարկաւոր է ի նկատի ունենալ նրա ներքին նպատակը. և հենց սրանով այդ տառապեալ կինը կարող է մեզ օրինակ լինել: Նրա օրինակով մենք սովորում ենք ոչ թէ

այն, որ մեր կարողութիւնը տնտեսաճառ պարտաւոր ենք Աստուծոյն նուիրել, այլ այն՝ որ մենք պէտք է մեզ նուիրենք Նրան: Այս բոլորը այսպէս է. սակայն դեռ մի ինչ որ բան կայ այս պատմութեան մէջ. տառապեալ կիներ տուեց «ամենայն ինչ»: Ես չեմ կարող մոռանալ այս: Ի զուր, ինքս ինձ ասում եմ, որ մենք հրաւիրուած չենք այս տեսակ զոհեր անելու և որ նրանց պէտք է հասկանալ այլ կերպ: Ես չեմ բաւականանում իմ բացատրութեամբ: Նա տուեց «ամենայն ինչ»: Ահա վարմունք, որ ես ցանկանում եմ ներկայացնել ձեզ առանց որ և է դատողութեան: Ես ձեզ չեմ ասում, տուէք ամենայն ինչ, ինչպէս Նա. ես զգում եմ որ սա չէ կարող պարտաւորական լինել բոլորի համար: Բայց ես, ի վերայ այս ամենայնի, յիշեցնում եմ ձեզ որ նա տուեց ամենայն ինչ: Խելագարութեան վերին աստիճան, կասեն ինձ: Այո՛, բայց այս խելագարութեամբ փրկվում է աշխարհ: Այս խելագարութիւնը, հարկաւ բոլորի համար պարտաւորութիւն չէ. բայց նա չէ կանգնում արդեօք ձեր առաջ, որպէս մի արիւնալի յանդիմանութիւն: Յոյց տուէք ինձ ներկայումս քրիստոնեաներ, որոնք ի սէր Յիսուսի աղքատանային: Իսկ ես ցոյց կտամ ձեզ մարդիկ, որոնք ի սէր հայրենեաց ամենայն ինչ զոհել են. ցոյց կտամ մայր, որ իւր զաւակներին, մէկը միւսի յետեւից ուղարկել է պատերազմի գաշտը, մեռնել հայրենի երկրի անկախութեան համար, Աստուծոյն այս տեսակ զոհեր անում են և յաճախակի է կրկնվում: Ո՛րքան նրանք բազմաթիւ էին առաքեալների ժամանակ և քրիստոնէութեան առաջին դարերում, և որքան համեմատաբար հազուադիւս են մեր ժամանակներում: Ի՛նչպէս մենք չհոգանք, եղբայրներ, այն մասին, որ Աւետարանի այրիի օրինակը որքան կարելի է յաճախ ու յաճախ տարուբերուի մեր իմացականութեան առաջ, և որ Փրկչի խօսքերը. «Նա ի չքաւորութենէ իւրմէ զամենայն ինչ որ ունէր՝ արկ գոյիւ չափ զկեանս իւր» (Մարկ. ԺԲ. 44) հնչուէին մեր սրտերում, որպէս մշտական յանդիմանութիւն մեր ինքնաշահախրութեան: